

شناسایی و اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر توسعه دیپلماسی ورزشی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران

امین‌رضا بخشی‌چناری^{۱*}، محمود گودرزی^۲، سیدنصرالله سجادی^۳، مجید جلالی‌فراهانی^۴

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۱۲/۲۵

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۶/۶

چکیده

هدف: هدف از این پژوهش شناسایی و اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر توسعه دیپلماسی ورزشی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران بود.

روش‌شناسی: کل فرآیند پژوهش شامل دو مرحله بود، مرحله اول پژوهش شامل: تحقیق کیفی (با استفاده از ابزار مصاحبه با اساتید دانشگاه و نخبگان، مطالعه مقالات، کتب، اسناد و مدارک)، مرحله دوم پژوهش شامل: تحقیق کمی از نوع توصیفی-تحلیلی (با استفاده از روش دلفی و AHP). پس از پایان مرحله اول پژوهش، تعداد ۱۵ متغیر، بعد از پایان دور دوم روش دلفی و غربالگری نهایی شناسایی شد.

یافته‌ها: نتایج پژوهش نشان داد که برخورداری از حمایت و پشتیبانی دستگاه دیپلماسی، ارتباط منسجم و متقابل با دیگر نهادها و سازمان‌های ذی‌نفع دولتی و غیردولتی، دستور کار قرار دادن نظام نامه هدفمند با جذب نیروی انسانی خلاق در حوزه دیپلماسی ورزشی، همکاری متقابل بین وزارت ورزش و کمیته ملی المپیک و پارالمپیک با وزارت امور خارجه، ایجاد نهادی متمرکز برای پیگیری اقدامات انجام شده و جلوگیری از دوباره‌کاری‌ها و... می‌تواند از عوامل مؤثر بر توسعه دیپلماسی ورزشی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران باشد.

نتیجه‌گیری: با توجه به یافته‌های به‌دست آمده می‌توان گفت که وجود یک نهاد منسجم عهده‌دار تدوین و اجرای دیپلماسی ورزشی ضروری به‌نظر می‌رسد. همچنین پیشنهاد می‌شود که وزارت ورزش و جوانان با همکاری وزارت امور خارجه به برنامه‌ریزی، سیاست‌گذاری و تعیین هدف در این حوزه، تعاملات آکادمیک، افزایش فعالیت‌های دانشگاه‌ها و... به توسعه فعالیت‌های دیپلماسی در حوزه ورزش بپردازد.

واژه‌های کلیدی: دیپلماسی ورزشی، روش دلفی، سیاست خارجی.

۱. دکترای مدیریت ورزشی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. ۲ و ۳ استاد مدیریت ورزشی، دانشگاه تهران، تهران، ایران. ۴.

دانشیار مدیریت ورزشی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

* نشانی الکترونیک نویسنده مسئول: aminchenari@gmail.com

مقدمه

امروزه افکار عمومی یکی از ارکان مهم در تصمیم‌گیری کشورها در حوزه‌های گوناگون محسوب می‌شوند و کشورها نمی‌توانند همچون گذشته تنها بر تبادلات بین‌دولتی در قالب دیپلماسی سنتی تکیه کنند. به عبارت دیگر، در دیپلماسی عمومی مخاطب برنامه‌ها را مردم، نخبگان سیاسی، فرهنگی و در مجموع جمعیتی غیر از مسئولان تشکیل می‌دهند و در این زمینه از ابزارهای مختلفی مانند تبلیغات رسانه‌های جمعی و تأثیرگذاری فرهنگی از طریق دانشگاه‌ها و... استفاده می‌شود (Shsriati & Goodarzi, 2015).

در واقع دولت‌ها سعی دارند با استفاده از دیپلماسی عمومی افکار عمومی را با خود همراه کنند تا برای رسیدن به اهداف سیاست خارجی خود با مشکلات کمتری مواجه شوند. از طرفی کشورها در نظام بین‌الملل، به دنبال افزایش قدرت، ثروت، جایگاه و منزلت خود هستند و برای نیل به اهداف از تمامی ابزارهای در دسترس استفاده می‌کنند. در گذشته به دلیل ماهیت نظام بین‌الملل که به طور عمده مبتنی بر قدرت سخت بوده، عمده ابزار دولت‌ها برای تحقق اهداف بین‌المللی‌شان نیروی نظامی، ارتش، ریزنی‌ها و ایجاد اتحادها و ائتلاف‌های بین‌المللی بوده است. در این بین، در کنار قدرت سخت مفهوم جدیدی به نام قدرت نرم ظهور کرده است. قدرت نرم که مبتنی بر ارزش‌های فرهنگی و اجتماعی کشورهاست و بیشتر افکار عمومی کشورهای دیگر تا سیاست‌مداران و دولت‌های آنها را هدف قرار داده است، از طریق دیپلماسی عمومی در اشکال مختلف آن دنبال می‌شود و موضوعات زیادی را در برمی‌گیرد

(Sabaghian, 2014). یکی از منابع قدرت نرم کشورها ورزش است که دهه‌هاست ارتباط نزدیکی با سیاست پیدا کرده و به یک موضوع روابط بین‌المللی تبدیل شده است. کارکردهای بین‌المللی ورزش، به منزله یک منبع قدرت نرم آن را به ابزار سیاست خارجی و دیپلماسی عمومی تبدیل کرده به طوری که کشورها سعی دارند از ورزش (به‌ویژه ورزش‌هایی که جنبه بین‌المللی دارند و نیز رویدادهای بزرگ ورزشی بین‌المللی همچون بازی‌های المپیک و جام جهانی فوتبال) برای اهداف گسترده خود در خصوص کسب قدرت، ثروت و افزایش منزلت بین‌المللی استفاده کنند (شریعتی و فیض‌آبادی ۲۰۱۵).

این وضعیت موجب ظهور مفهوم جدید دیپلماسی ورزشی در کنار دیگر انواع دیپلماسی‌ها شده است. از طرفی در عصر جهانی شدن، تاثیر عناصر فرهنگی بر روابط بین‌دولتها بسیار افزایش یافته تا جایی که مبادلات فرهنگی در مقیاس جهانی با سهولت بیشتری انجام گرفته و موانع چندانی را پیش روی خود نمی‌بیند، بنابراین دیپلماسی عمومی و فرهنگی به طور اعم و دیپلماسی ورزشی به طور اخص توجهات بیشتری را به سمت خود جلب کرده است (زرگر، ۲۰۱۴). همچنان که (Eltiaminiania et al (2015) در تحقیقی به نقش تبعی و تسریع‌کننده ورزش در فراهم کردن شرایط صلح بین دولت‌ها به این نتایج رسیدند که ورزش بین‌المللی و اجتماعات بزرگ آن منجر به شکل‌گیری روابط نزدیک و دوستانه بین کشورها شده است و حتی در برخی موارد هم از ورزش به‌عنوان ابزاری برای از بین بردن موقعیت‌های صلح‌آمیز و تحریک دشمنی

استفاده شده است. حضور در رویدادهای بین‌المللی، اعزام مربیان و ورزشکاران، بستر رسانه ملی، استفاده از ستارگان و نخبگان ورزشی و عضویت هدفمند در مجامع بین‌المللی عنوان کردند. همچنین نصیر مقدم (۲۰۱۳) در تحقیق خود با عنوان تبیین رابطه جام جهانی فوتبال با روابط خارجی کشورها، کارکردهای دیپلماسی ورزشی را به شرح زیر آورده است. وی کارکردهای دیپلماسی ورزشی را به عنوان یک پدیده تشریح کرده است و در ادامه آن به تاثیر و پیامد این پدیده‌ها پرداخته است.

راسخ و جوادیان، (۲۰۱۷) در تحقیقی با عنوان نقش ورزش و توسعه ورزشی در پیش‌برد سیاست‌های فرهنگی- اجتماعی و روابط خارجی جمهوری اسلامی ایران، چالش‌ها و ضعف‌های مختلف شامل نبود خط‌مشی‌های روشن و شفاف، فقدان آگاهی و دانش لازم در این زمینه، عدم شناخت از ظرفیت‌های بالقوه دیپلماسی فرهنگی ورزشی را بیان نمودند و پیشنهادات و اقداماتی را در زمینه تحقق اهداف دیپلماسی ورزشی از طریق میزبانی رویدادهای بین‌المللی،

جدول ۱. کارکردهای دیپلماسی ورزشی (Nasirimoghdam 2013)

پدیده	اثر پدیده
جهانی بودن فوتبال	تجلی دهکده جهانی
حضور و شرکت در مسابقات فوتبال	بهبود روابط خارجی کشورها
کسب میزبانی مسابقات بزرگ	کسب اعتبار بین‌المللی و توسعه شهر میزبان
موفقیت در عرصه ورزش فوتبال	افزایش غرور ملی
تخلیه روانی مردم	عدم توجه به مشکلات اجتماعی واقعی
همبستگی بین افراد ملت	سرمایه‌گذاری در فوتبال
ابزار مدنی جنگ	پیروزی به هر شکل ممکن
تحریم مسابقات دوستانه	انزوای ژئوپولوتیکی
فوتبال و انتخابات سیاسی	پردازش تبلیغات حرفه‌ای
اقتصادی شدن فوتبال	دوری از ماهیت انسانی و اخلاقی

با این تفاسیر می‌توان گفت ارتباط بین دیپلماسی و ورزش متقابل است، هم دیپلماسی در مدیریت ورزشی، برگزاری مسابقات جهانی، کسب میزبانی، شرکت در مسابقات و... تاثیرگذار است و هم ورزش در پیشبرد دیپلماسی کشورهای مختلف از طریق ورزش، با شرکت کردن یا نکردن در مسابقات ورزشی (مانند تحریم المپیک) یا مسابقه دادن یا اجتناب از رقابت با ورزشکاران کشورهای دیگر برخی خواسته‌های سیاسی خود را به نمایش در می‌آورند

(Levermore & Beacom, 2012). در این راستا Fullerton et al (2018) در پژوهشی با عنوان تبدیل شدن دیپلماسی ورزشی به خروجی‌های دیپلماتیک؛ با ارئه یک مدل دیپلماسی ورزشی به این نتایج دست یافتند که اگر منابع دیپلماسی ورزشی هدفمند، خلاقانه و صحیح انتخاب شوند و این منابع متناسب با استراتژی‌های سیاسی هر کشور (ایالت) باشد خروجی‌های آن می‌تواند هم‌راستای خروجی‌های دیپلماتیک مدنظر اهداف سیاسی هر کشور باشد.

گروگان‌گیری و تروریسم از طرف غرب متهم می‌شد. در سال‌های بعد از پیروزی انقلاب نیز، تحریم‌های یک جانبه و خصمانه آمریکا و اسرائیل، و تنظیم لایحه‌ای برای تشدید تحریم‌های اقتصادی علیه ملت ایران، اهمیت دیپلماسی را بیش از پیش آشکار می‌کند (Poostinchi & Mohsenifard, 2013). مروری بر تحقیقات گذشته نشان می‌دهد که با وجود نقش بی‌بدیل دیپلماسی ورزشی، اکثر آن‌ها از این دیپلماسی به‌عنوان ابزاری قدرتمند برای رسیدن به اهداف فراملی خود استفاده می‌کنند و کمتر به عوامل توسعه این دیپلماسی ارزشمند پرداخته‌اند. حال با توجه به مطالب فوق و با توجه به نقش پررنگ دیپلماسی ورزشی از یک سو و نقش کلیدی کشورمان در منطقه و جهان، جمهوری اسلامی ایران می‌تواند از ورزش به‌عنوان ابزاری به نسبت کم هزینه‌تر و در عین حال جذاب‌تر در تحقق اهداف و منافع سیاسی خود استفاده نماید. لذا با توجه به کمبود پژوهش‌های مرتبط در این زمینه در داخل کشور، پژوهش حاضر سعی دارد تا ضمن بررسی وضعیت دیپلماسی ورزشی کشور به شناخت و اولویت‌بندی عوامل مؤثر توسعه دیپلماسی ورزشی در سیاست خارجی کشورمان در عرصه بین‌المللی بپردازد.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر به لحاظ هدف کاربردی و به لحاظ نحوه گردآوری داده‌ها از نوع پژوهش‌های میدانی بود، با توجه به موضوع پژوهش، روش تحقیق آمیخته یا ترکیبی^۱ از نوع اکتشافی متوالی^۲ است

همچنین Anastasovski, et al (2013) در پژوهش خود با عنوان ورزش جانشینی برای فعالیت‌های دیپلماتیک بیان می‌کند که دیپلماسی ورزشی یک پدیده جدیدی است که به دنبال افزایش گفتگو برای بازکردن افق‌ها و دیدگاه‌های جدید و کمک به درک فرهنگ بین مردم جهان است.

فیض آبادی و ناظمی (۲۰۱۵) در تحقیقی با عنوان طراحی مفاهیم فرهنگ صلح‌ساز ورزش در توسعه روابط بین‌الملل به این نتیجه رسیدند که از میان پدیده‌های مختلف، ورزش به‌عنوان یکی از مصادیق بارز صلح‌جویی در هزاره سوم توانسته است جایگاه ویژه‌ای در میان برنامه‌های صلح‌جویانی کشورهای در حال توسعه و توسعه‌یافته (برزیل، چین، روسیه، هند و آفریقای جنوبی) ایفا کرده و این کشورها از ورزش به‌عنوان اهرم و ابزاری برای بیان خواسته‌های خود از جامعه جهانی استفاده کرده‌اند. در این بین، جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان کشوری تاثیرگذار در توسعه تعاملات منطقه‌ای و بین‌المللی و همچنین به لحاظ حکومتی، به‌عنوان یگانه حکومت مردم‌سالاری دینی در جهان، از حیث استقلال سیاسی می‌درخشد و این موضوع که حکایت از عدم تعهد واقعی به قدرت‌های بیگانه دارد، موقعیت ایران را در منطقه و جهان حائز اهمیت روزافزون نموده است Shsriati (Faizabadi, 2015). مطمئناً ایران در تاریخ دیپلماسی طولانی خود با مشکلات زیادی روبرو بوده است. در دوره پس از انقلاب و به‌ویژه در سال‌های نخست پیروزی انقلاب اسلامی، سیاست خارجی ایران به تحریک، آشوبگری، خرابکاری،

که در آن ابتدا روش کیفی و سپس از روش کمی استفاده می‌شود.

جامعه آماری پژوهش کلیه مدیران و متخصصان صاحب‌نظر و آگاه در ارتباط با موضوع دیپلماسی ورزشی بودند و از آنجایی که در روش‌های کیفی از نوع برخاسته از داده‌ها، تعداد نمونه‌ها از قبل تعیین نمی‌شود در نتیجه تا جایی که نسبت به موضوع تحقیق اشباع نظری حاصل شد مصاحبه ادامه یافت، بنابراین در مرحله مصاحبه از دو روش نمونه‌گیری هدفمند و گلوله برفی استفاده شد. بر همین اساس با ۱۶ نفر از افراد متخصص، تعداد ۲۱ مصاحبه (برخی از افراد بیش از یک بار مورد مصاحبه قرار گرفتند) انجام شد. در بخش دلفی نیز با درخواست از طریق ایمیل از ۴۰ استاد دانشگاهی که در حوزه مدیریت ورزشی تخصص داشتند، خواسته شد تا در گروه دلفی پژوهش مشارکت داشته باشند که از این تعداد، ۲۰ استاد دانشگاه در گروه دلفی در دو مرحله دلفی مشارکت کردند. در نهایت در بخش AHP از روش نمونه‌گیری غیراحتمالی در دسترس استفاده شد که از این طریق تعداد ۳۵ پرسشنامه AHP تکمیل و بازگردانده شده است. به‌طور کلی این پژوهش طی یک فرآیند چهار مرحله‌ای به شرح زیر صورت گرفت:

مرحله اول: از طریق رجوع به اطلاعات موجود در پایگاه‌های اینترنتی، کتب، مجلات و نشریات مختلف، به بررسی وضعیت دیپلماسی ورزشی در سایر کشورها و بررسی وضعیت موجود این دیپلماسی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران و مروری بر مبانی نظری و پیشینه موضوع و مقایسه آنها با یکدیگر پرداخته شد. مرحله دوم پژوهش: با انجام مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته و از نوع مصاحبه مفهومی (هدف این نوع

مصاحبه توضیح و تشریح مفهومی یک پدیده یا موضوع است. در این روش مصاحبه‌گر قصد دارد ساختار مفهومی مفاهیم را در رابطه با یک پدیده تشریح نماید.) با کلیه مدیران و متخصصان صاحب‌نظر و آگاه در ارتباط با موضوع دیپلماسی ورزشی به همراه خبرگان دانشگاهی، متغیرهای اصلی پژوهش شناسایی شد. مرحله سوم پژوهش: هدف از این مرحله از پژوهش وزن‌دهی و رتبه‌بندی متغیرهای شناسایی شده در مرحله پژوهش می‌باشد. یکی از روش‌های مناسب برای وزن‌دهی و رتبه‌بندی متغیرها، روش AHP (فرآیند تجزیه و تحلیل سلسله مراتبی) می‌باشد. به علت همپوشانی داشتن متغیرها با یکدیگر و برای تفکیک متغیرها از یکدیگر و حذف متغیرهای غیرضروری، به طوری که هیچ متغیری ناخواسته حذف شود، از روش دلفی قبل از به‌کارگیری روش AHP استفاده گردید. در رابطه با روش شناسایی پژوهش، با توجه به ماهیت موضوع و ادبیات تحقیق، به نظر رسید راه اساسی دست‌یابی به نتیجه صحیح و کاربردی، استفاده از نظرات کارشناسان و متخصصین در این زمینه است. در این راستا مدل دلفی به عنوان مدلی که می‌توانست با جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل نظرات کارشناسان، متغیرهای پژوهش را غربالگری کند مورد توجه و انتخاب پژوهشگران قرار گرفت. مرحله چهارم پژوهش: بعد از انجام روش دلفی در دو دور و غربال شدن متغیرهای فرعی مرتبط با متغیرهای اصلی، برای وزن‌دهی و رتبه‌بندی (اولویت‌بندی) عوامل موثر توسعه دیپلماسی ورزشی با توجه به متغیرهای اصلی از روش AHP استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

در سطح وزیر و معاون وزیر سابق، ۲ نفر از سفیران و مدیران سابق وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران بودند. در جدول زیر به تفکیک و توصیف نمونه پژوهش پرداخته شده است.

در توصیف تحلیلی نمونه پژوهش، تعداد ۱۲ نفر از اساتید نخبه دانشگاه در رشته‌های مدیریت ورزشی، علوم سیاسی، روابط بین‌الملل و مدیریت استراتژیک و ۲ نفر از مدیران عالی ورزشی کشور

جدول ۲. توصیف نمونه‌های پژوهش

توضیحات	تعداد	سمت صاحب‌نظران
رشته‌های: مدیریت ورزشی، علوم سیاسی، روابط بین‌الملل و مدیریت استراتژیک	۱۲	اساتید دانشگاه
در سطح: وزیر و معاون وزیر دولت یازدهم، سفیر بازنشسته دولت هفتم، و عضو کمیسیون سیاست خارجی مجلس	۴	مدیران سیاسی - ورزشی

مصاحبه و در نهایت از مجموع ۲ نفر از سفیران و مدیران سابق وزارت امور خارجه جمهوری اسلامی ایران ۲ مصاحبه، انجام شد.

در توصیف تحلیلی مصاحبه‌شونده‌ها، از مجموع ۱۲ نفر از اساتید دانشگاه در رشته‌های مدیریت ورزشی، مدیریت استراتژیک، علوم سیاسی، روابط بین‌الملل و... تعداد ۱۶ مصاحبه، از مجموع ۲ نفر از مدیران سابق ارشد وزارت ورزش و جوانان ۲

جدول ۳. توصیف مصاحبه‌شوندگان پژوهش

توضیحات	تعداد مصاحبه	تعداد	سمت صاحب‌نظران
رشته مدیریت استراتژیک، مدیریت ورزشی، علوم سیاسی و...	۱۸	۱۲	اساتید دانشگاه‌های ایران
در سطح: وزیر و معاون وزیر دولت یازدهم	۲	۲	مدیران عالی‌رتبه ورزش کشور
سفیر بازنشسته دولت هفتم	۱	۱	سفیر سابق جمهوری اسلامی ایران
عضو کمیسیون سیاست خارجی مجلس	۱	۱	نماینده سابق مجلس

پژوهش شناسایی شد که در ادامه به تفسیر و تفکیک هر کدام از این متغیرها پرداخته شده است.

با پایان یافتن مصاحبه‌ها با اساتید و نخبگان دانشگاهی، مدیران عالی‌رتبه ورزش کشور، سفیران و مدیران سیاسی سابق جمهوری اسلامی ایران، تعداد ۱۵ متغیر در حول اهداف

جدول ۴. نتایج حاصل از مصاحبه‌ها، در بخش شناسایی عوامل موثر توسعه دیپلماسی ورزشی در سیاست خارجی ایران

متغیر اصلی	تعداد متغیرها	متغیرهای فرعی مربوط
شناسایی عوامل موثر بر توسعه دیپلماسی ورزشی	۱۵	۱. برخورداری از حمایت و پشتیبانی دستگاه دیپلماسی. ۲. فعالیت تخصصی در حوزه روابط بین‌الملل و دیپلماسی ورزشی با هماهنگی دستگاه‌های ذی‌ربط. ۳. تولید مبانی نظری در حوزه دیپلماسی ورزشی در مراکز علمی مرتبط. ۴. افزایش تاثیرگذاری دیپلماسی ورزشی بر افکار عمومی در توسعه روابط بین‌المللی با سایر کشورها. ۵. برنامه‌ریزی و آگاهی داشتن از پتانسیل بالای ورزش و افزایش روز افزون قدرت و جذابیت رویدادهای ورزشی. ۶. پرورش و استفاده از دیپلمات‌های ورزشی. ۷. ارتباط منسجم و متقابل با دیگر نهادها و سازمان‌های ذی‌نفع دولتی و غیردولتی. ۸. دستور کار قرار دادن نظام نامه هدفمند با جذب نیروی انسانی خلاق در حوزه دیپلماسی ورزشی. ۹. برگزاری دوره‌های آموزشی برای مدیران عالی ورزشی و سیاسی و ارزیابی دقیق از فضای بین‌المللی. ۱۰. همکاری دقیق بین وزارت ورزش و کمیته ملی المپیک و پارالمپیک با وزارت امور خارجه. ۱۱. اهمیت دادن به نقش تاثیرگذار و بالقوه بخش‌های خصوصی. ۱۲. ایجاد نهادی متمرکز برای پیگیری اقدامات انجام شده و جلوگیری از دوباره‌کاری‌ها. ۱۳. شناخت مخاطبین و جامعه هدف (مخاطب شناسی: به معنای شناسایی نیازمندی‌های مخاطبان در عرصه ورزش بین‌المللی). ۱۴. استفاده از چهره‌های ورزشی بین‌المللی در امر توسعه روابط و وجهه‌سازی بین‌المللی. ۱۵. مفهوم‌شناسی و جایگاه شناسی دیپلماسی ورزشی (ارائه تعرف واحد و جامع از دیپلماسی ورزشی و جایگاه آن).

پاسخ‌دهندگان در گروه دلفی می‌توانستند متغیرهای جدیدی که به نظر آن‌ها از قلم افتاده بود و می‌توانست در آن بخش وارد شود را پیشنهاد دادند. که در این قسمت متغیر جدیدی شناسایی نشد. در نهایت اینکه بعد از پایان دور دوم روش دلفی و غربالگری نهایی، تعداد متغیرها همان ۱۴ متغیر باقی ماند. بعد از انجام روش دلفی در دو دور و غربال شدن متغیرهای فرعی مرتبط با متغیرهای اصلی، برای وزن‌دهی و رتبه‌بندی کردن متغیرهای شناسایی شده در بخش عوامل موثر توسعه دیپلماسی ورزشی و موانع پیش‌روی توسعه این دیپلماسی از روش AHP استفاده شد که در جدول ۷ نشان داده شده است.

همان‌طور که در جدول ۳، مشاهده می‌شود، با پایان مصاحبه‌ها، تعداد ۱۵ متغیر حول اهداف پژوهش شناسایی شد. بعد از پایان دور اول روش دلفی تعداد متغیرهای شناسایی شده مرحله مصاحبه از ۱۵ متغیر به ۱۴ متغیر کاهش یافت. در این مرحله، متغیرهایی که ۶۰ درصد پاسخ‌دهندگان به آن‌ها جواب مثبت دادند در چرخه تحقیق باقی می‌ماندند و متغیرهایی که کمتر از این مقدار پاسخ دریافت کردند از چرخه حذف شدند. که متغیر " افزایش تاثیرگذاری دیپلماسی ورزشی بر افکار عمومی در توسعه روابط بین‌المللی با سایر کشورها " در این مرحله حذف شد. همچنین لازم به ذکر است که در ذیل هر بخش از پرسشنامه‌های دلفی،

جدول ۵. نتایج نهایی AHP در بخش اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر توسعه دیپلماسی ورزشی در سیاست خارجی ایران

رتبه	وزن نسبی	متغیرهای فرعی مرتبط	متغیر اصلی
۱	۰/۲۸۱	برخورداری از حمایت و پشتیبانی دستگاه دیپلماسی	
۲	۰/۲۷۵	همکاری متقابل و علمی بین وزارت ورزش و... با وزارت امور خارجه	
۳	۰/۲۵۹	اهمیت دادن به نقش تاثیرگذار و بالقوه بخش‌های خصوصی	
۴	۰/۲۵۱	دستور کار قرار دادن نظام نامه هدفمند با جذب نیروی انسانی خلاق در حوزه دیپلماسی ورزشی	وزن‌دهی و اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر توسعه دیپلماسی ورزشی
۵	۰/۲۳۳	ایجاد نهادی متمرکز برای پیگیری اقدامات انجام شده و جلوگیری از دوباره‌کاری‌ها	
۶	۰/۲۱۸	استفاده از چهره‌های ورزشی بین‌المللی در امر توسعه روابط و وجهه سازی بین‌المللی	
۷	۰/۲۱	پرورش و استفاده از دیپلمات‌های ورزشی	
۸	۰/۱۹	مفهوم‌شناسی و جایگاه شناسی دیپلماسی ورزشی (ارائه تعرف واحد و جامع از دیپلماسی ورزشی و جایگاه آن در سیاست خارجی)	
۹	۰/۱۸۱	برنامه‌ریزی و آگاهی داشتن از پتانسیل بالای ورزش و افزایش روز افزون قدرت و جذابیت رویدادهای ورزشی	
۱۰	۰/۱۷۶	ارتباط منسجم و متقابل با دیگر نهادها و سازمان‌های ذی‌نفع دولتی و غیردولتی	
۱۱	۰/۱۵۱	شناخت مخاطبین و جامعه هدف (مخاطب شناسی: به معنای شناسایی نیازمندی‌های مخاطبان در عرصه ورزش بین‌المللی)	
۱۲	۰/۱۳۳	فعالیت تخصصی در حوزه روابط بین‌المللی و دیپلماسی ورزشی با هماهنگی سایر دستگاه‌های ذی‌ربط	
۱۳	۰/۱۲۸	برگزاری دوره‌های آموزشی برای مدیران عالی ورزشی - سیاسی و ارزیابی دقیق از فضای بین‌المللی	
۱۴	۰/۱۱۶	تولید مبانی نظری در حوزه دیپلماسی ورزشی در مراکز علمی مرتبط	

دیپلماسی ورزشی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، و متغیر " تولید مبانی نظری در حوزه دیپلماسی ورزشی در مراکز علمی مرتبط " با وزن نسبی ۰/۱۱۶، کم اهمیت‌ترین عامل مؤثر توسعه دیپلماسی ورزشی در سیاست خارجی

همان‌طور که در جدول فوق نشان داده شده است، متغیر " برخورداری از حمایت و پشتیبانی دستگاه دیپلماسی (وزارت امور خارجه) و سایر دستگاه‌ها و نهادهای ذی‌ربط " با وزن نسبی ۰/۲۸۱، مهم‌ترین عامل مؤثر بر توسعه

دستگاه سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران پرداخته شد. نتایج پژوهش نشان داد که برخورداری از حمایت و پشتیبانی دستگاه دیپلماسی، ارتباط منسجم و متقابل با دیگر نهادها و سازمان‌های ذی‌نفع دولتی و غیردولتی، دستور کار قرار دادن نظام نامه هدفمند با جذب نیروی انسانی خلاق در حوزه دیپلماسی ورزشی، همکاری دقیق بین وزارت ورزش و کمیته ملی المپیک و پارالمپیک با وزارت امور خارجه و استفاده از دیپلمات‌های ورزشی، می‌تواند از عوامل موثر بر توسعه دیپلماسی ورزشی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران باشد که این نتایج با نتایج پژوهش‌های داخلی Bonyadi Naeini & Saduq (2017) که در تحقیق خود به شناسایی عوامل مؤثر بر توسعه دیپلماسی علم و فناوری پرداختند و نتایج تحقیق Peymanfar (2016) که افزایش برند ملی، تقویت و همبستگی هویت ملی، شکل‌دهی مثبت به افکار عمومی و... را از مهم‌ترین راهبردها و راهکارهای توسعه دیپلماسی ورزشی جمهوری اسلامی می‌دانستند، همخوانی داشت. همچنین این نتایج با نتایج پژوهش Fullerton et al (2018) با عنوان تبدیل شدن دیپلماسی ورزشی به‌عنوان خروجی‌های دیپلماتیک به این نتیجه رسیدند که اگر از منابع دیپلماسی ورزشی هدفمند، خلاقانه و صحیح انتخاب شوند خروجی‌های آن می‌تواند هم‌راستای خروجی‌های دیپلماتیک مدنظر هر کشور باشد، و نتایج تحقیق Kobireski (2017) که در تحقیق خود با عنوان دیپلماسی ورزشی در نروژ به این نتیجه دست یافت که یک دیپلماسی ورزشی توانمند می‌تواند نقشی تاثیرگذار

کشورمان می‌باشد. لازم به ذکر است که در این بخش از تحقیق متغیر افزایش تاثیرگذاری دیپلماسی ورزشی بر افکار عمومی در توسعه روابط بین‌المللی با سایر کشورها در بخش دوم دلفی حذف شد.

بحث و نتیجه‌گیری

تحولات عرصه بین‌المللی و قدرت گرفتن بیش از پیش بازیگران غیردولتی، موجب بروز تحولاتی در چگونگی عملکرد دیپلماسی شده است. امروزه دولت‌ها در قالب برنامه‌هایی برای برقراری ارتباط و تاثیرگذاری بر مخاطب عام و در چارچوب دیپلماسی ورزشی تلاش می‌کنند، تا به برخی از اهداف سیاسی خود دست یابند. در این بین، جمهوری اسلامی ایران با توجه قدرت نرم خود در منطقه و جهان، از جمله کشورهایی است که توانایی بالقوه زیادی در جذب و تاثیرگذاری بر مخاطبان جهانی دارد. با این حال هر چند گام‌هایی در این مسیر برداشته شده است، ولی هنوز برنامه و منسجمی در قالب دیپلماسی ورزشی تکوین نشده است. از این‌رو ضرورت دارد تا با در نظر گرفتن توانایی‌های جمهوری اسلامی ایران، استراتژی مدونی برای دیپلماسی ورزشی ارائه شود. این استراتژی باید شامل بهره‌گیری از کلیع منابع قدرت نرم و طرح و شیوه‌های مشخصی برای برقراری ارتباط با مخاطبان خارجی باشد. همچنین الزامات دیپلماسی ورزشی باید به این مسیر منتهی شود تا نهادی در قالب دستگاه دیپلماسی و سیاست خارجی، عهده‌دار تدوین و اجرای دیپلماسی ورزشی باشد و سایر نهادها نقش مکمل را برای این نهاد بازی کنند. بر این اساس در این پژوهش به شناسایی و سپس اولویت‌بندی عوامل موثر بر دیپلماسی ورزشی در ساختار سیاسی ایران به‌ویژه در قالب

ظرفیت‌سنجی دقیق از پتانسیل و توانمندی‌های داخل کشور، توجه به زیرساخت‌ها، الزامات و اقدامات صورت گرفته از سوی دستگاه‌های اجرایی، تعاملات آکادمیک، افزایش فعالیت‌های دانشگاه‌ها و... به توسعه فعالیت‌های دیپلماسی در حوزه ورزش بپردازد تا به اهداف بین‌المللی خود جامه عمل بپوشاند. همچنین وجود یک نهادی منسجم عهده‌دار تدوین و اجرای دیپلماسی ورزشی باشد ضروری به نظر می‌رسد. تجربه کشورهای موفق در حوزه دیپلماسی ورزشی نشان می‌دهد که با توجه به ماهیت دستگاه دیپلماسی در روابط بین‌الملل، این نهاد در قالب وزارت امور خارجه باشد موفق‌تر عمل خواهد کرد.

منابع

- Allison, L (2014). *The global politics of sport: the role of global institutions in sport: Psychology Press*. 5(7): 86- 102.
 - Anastasovski, I. Stojanoska, T. Qazimi, A. (2013). Sport as substitute for diplomatic activities, *PESH*, 2(1), P 79-82.
 - Bareston, R (2014). *Modern Diplomacy, New York. Pearson Longman, Sociology of Sport Journal*, 51 (1): 39-50.
 - Bonyadi Naeini, A. Saduq, S.M (2017). Identifying Factors Affecting the Development of Science and Technology Diplomacy, *Quarterly Journal of Soft Studies*, 17(7), 84-60. [Persian].
- و کمکی در برند ملی و معرفی هویت ملی این کشور داشته باشد و همچنین نتایج پژوهش (Pigman (2014) با عنوان ورزش بین‌الملل و بعد دیپلماسی عمومی که نشان‌دهنده افزایش تبادلات بین کشورها از طریق رویدادهای ورزشی است، در خارج از کشور همسو و همخوان بود. بر اساس این نتایج به دست آمده می‌توان پیشنهاد داد که با توجه به اهداف منطقه‌ای و بین‌المللی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، به نظر می‌رسد وزارت امور خارجه برای کارآمدی بیشتر سیاست خارجی خود، نیازمند اتخاذ تدابیر و روش‌های جدید در روابط خارجی خود می‌باشد تا اهداف خود را به بهترین شکل ممکن محقق سازد. بنابراین توجه به عوامل مؤثر و تاثیرگذار توسعه دیپلماسی ورزشی؛ همچون فعالیت تخصصی در حوزه روابط بین‌الملل و دیپلماسی ورزشی با هماهنگی دستگاه‌های ذی‌ربط، ایجاد نهادی متمرکز و متخصص برای پیگیری اقدامات انجام شده و جلوگیری از دوباره‌کاری‌ها، معرفی جایگاه و مفهوم دیپلماسی ورزشی، همکاری دقیق بین وزارت ورزش، کمیته ملی المپیک و پارالمپیک با وزارت امور خارجه، ارتباط منسجم و متقابل بین نخبگان این دو حوزه، برنامه‌ریزی بلندمدت و کوتاه‌مدت، دستور کار قرار دادن نظام‌نامه هدفمند با جذب نیروی انسانی خلاق در حیطه دیپلماسی ورزشی و البته برگزاری دوره‌های آموزشی به‌روز که تاکنون مغفول مانده به پیشبرد هر چه بهتر منافع ملی کشور مبادرت ورزد. در نهایت اینکه، پیشنهاد می‌شود که وزارت ورزش و جوانان با همکاری متقابل با وزارت امور خارجه به برنامه‌ریزی، سیاست‌گذاری و تعیین هدف در این حوزه،

- development: moving beyond mapping the territory.* International journal of sport policy and politics. 8(12): 125-137.
- Murray, S., Pigman, G.A (2014). *Mapping the relationship between international sport and diplomacy.* Sport in Society, 17(9):1098-1118.
 - Nasirimoghadam, A. (2013). Explaining the relationship between the World Cup and foreign relations of countries, Master Thesis, Tarbiat Modares University.
 - Peymanfar, M.H. (2016). Developing a strategic model for the development of sport diplomacy in the Islamic Republic of Iran, Ph.D. thesis, Kharazmi University, Faculty of Physical Education and Sport Sciences.[Persian].
 - Pigman, G.A (2014). *International sport and diplomacy public dimension governments, sporting federation and the global audience.* Diplomacy & statecraft. 5(1): 94-114.
 - Poostinchi, Z., Mohsenifard, F. (2013). Economic sanctions are instruments of compulsory diplomacy in international politics. Journal of International Relations Research, 6 (22). 137-171.] Persian].
 - Rasekh, N., Javadipour, M. (2017). The role of sport and the development of sport diplomacy in advancing socio - cultural policies and foreign relations of the Islamic Republic of Iran. Sports Management Journal. 9(4): 599-804. [Persian].
 - De San Eugenio, J., Ginesta, X, Xifra, J (2015). *Peace, sport diplomacy and corporate social responsibility: a case study of football club Barcelona.* Peace tour 2013, soccer & society.DOI: 10.1080/14660970-2015. 1-14.
 - Deos, a (2014). *Sport and relational public diplomacy: the case of New Zealand and rugby world cup 2011.* Sport and society. 3(9): 1170-1186.
 - Derakhsheh, J. Esmaeeli, A. (2017). “Cultural diplomacy and soft power of the Islamic Republic of Iran in Italy; Opportunities, Threats and Strategies”. *Quarterly journal of political research in the Islamic world.*7 (2). 27-53.] Persian].
 - Donas, R (2015). *Communicating Sport Mega-Events and Soft Power Dimension of Public Diplomacy.* Ottawa:university of Ottawa. 2(3): 26-33.
 - Eltiaminiania, R. Mohammad Azizabadi, M. (2016). The Subsequent and Accelerating Role of Sport in Providing Peace Between States, Quarterly Journal of International Political Research, No. 22, 149-179. Faculty of Humanities. [Persian].
 - Fullerton, J., Abdi, K., Talebpour, M., & Ranjhesh, M., Nooghabi, H (2018). *Converting sports diplomacy to diplomatic outcomes: introducing a sport diplomacy model.* Article resue guideline. International area studies review. 4(11): 1-17.
 - Kobireski, M. (2017). *Sport diplomacy of Norway.* International studies interdisciplinary and cultur journal, 20 (3): 120-137.
 - Levermore, R., Beacom, A. (2012). *Reassessing sport for*

- Components of Sport Diplomacy in the Development of International Relations. Doctoral dissertation, Faculty of Physical Education, University of Tehran. [Persian].
- Shariati Feizabadi, M., Nazemi, M. (2017). Designing the Concepts of the Peaceful Culture Culture in the Development of International Relations (Case Study of the Presidential Perspective on "The World without Violence and Extremism"). *Journal of Social Cultural Strategy*. 24(6): 163-188. [Persian].
 - Zargar, A. (2015). Sports and International Relations: Theoretical Conceptual Aspects. *Journal of political science*, 11(31). 7-48. [Persian].
 - Reiche, D. (2014). *Investing in sporting success as a domestic and foreign policy tool: the case of study: Qatar*. *Internatinal journal of sport policy and politics*. 3(14): 37-53.
 - Sabaghian, A. (2014). sport diplomacy. *Journal of political science*, 16 (31). 132 -151. [Persian].
 - Sajjadi, S. N. (2013). *Sports and International Relations*, Hatmi Publications, Tehran, Iran. [Persian].
 - Shariati Faizabadi, M. Goodarzi, M. (2016). "Position of sport diplomacy in international relations of the Islamic Republic of Iran; Qualitative approach based on content analysis". *Journal of Political Science*. 11(2). 95-127.] Persian].
 - Shariati Feizabadi, M (2015). *Designing and Modeling the*

Identify and Prioritize the Effective Factors of Sport Diplomacy Development in Islamic Republic of Iran's Foreign Policy

Amin Reza Bakhshi Chenari ^{*1}, Mahmoud Goodarzi ², Seyed Nasrolah Sajjadi ³,
Majid Jalali Farahani ⁴

Received: Mar 15, 2019

Accepted: Aug 28, 2020

Abstract

Objective: The purpose of this study was to Identify and Prioritize the Effective Factors of Sport Diplomacy Development in Islamic Republic of Iran's Foreign Policy.

Methodology: The entire research process included two steps, the first step of research included: qualitative research (Using an interview with university professors and elites, reading articles, books and documents), the second step of the study included: quantitative research of descriptive-analytical type (using Delphi and AHP method). After the end of the first phase of the study, 15 variables were identified after the end of the second round and Delphi method and the final screening.

Results: results of the study showed that having diplomatic support, interaction communication with other governmental and nongovernmental organizations, The agenda of introducing a targeted constitution with creative human resources in the field of sports diplomacy, Mutual cooperation between the Ministry of Sports and the National Olympic Committee and Paralympics with Ministry of Foreign Affairs, Establishing a centralized agency to follow-up and prevent duplication and ... Could be effective factors in the development of sport diplomacy in the foreign policy of the Islamic Republic of Iran.

Conclusion: According to the findings, it can be said that existence of a coherent organization responsible for the development and implementation of sport diplomacy seems necessary. It is also suggested that the Ministry of Sports and Youth in cooperation with Ministry of Foreign Affairs, Policies and setting goals in this field, academic interactions, increasing activities of universities and ... payoff to development diplomacy activities in the field of sports.

Keywords: Sport Diplomacy, Delphi Method, Foreign Policy.

1. Phd Sport management, University of Tehran, Tehran, Iran. 2, 3. Professor of Sport Management, University of Tehran, Tehran, Iran. 4. Associate Professor of Sport Management University of Tehran, Tehran, Iran.

** E-mail: aminchenari@gmail.com